

# Wiens brood men eet, wiens onderzoek men doet?

Wie kent niet de uitdrukking 'wiens brood men eet, wiens woord men spreekt' of platter: 'wie betaalt bepaalt'. Geldt dit ook voor het Nederlandse onderzoek op het terrein van watergovernance?

In april publiceerde het OECD haar rapport over het Nederlandse waterbeheer. De waterwereld was er trots op en terecht. De OECD oordeelde positief over de governance van het Nederlandse waterbeheer en het gezag van de OECD is door haar onafhankelijkheid en gedegen werkwijze groot. Toch zette de presentatie van het rapport mij aan het denken.

Nederland heeft vele wetenschappers op het terrein van watergovernance. Waarin verschilt hun oordeel van dat van de OECD? Zij staan bekend als gerespecteerde onderzoekers, die zowel nationaal als internationaal naam hebben gemaakt. Zij doen innovatief onderzoek en zijn op de hoogte van ervaringen in het buitenland. Is er iets mis met het Nederlandse onderzoek? Laat ik proberen deze vraag te analyseren.

De waterwereld is een klein wereldje, waar de meesten elkaar en elkaars standpunten goed kennen. Dat is niet negatief: er wordt veel samengewerkt en expertise wordt bijeen gebracht. Multidisciplinair onderzoek is aan de orde van de dag en levert meestal goede en vaak verrassende resultaten op.

In de financiering van het onderzoek is echter iets fundamenteel veranderd. Waar vroeger onderzoeksgeld rechtstreeks naar de universiteiten ging en de betrokken hoogleraren zelf de onderzoeksvragen bepaalden, wordt dat nu in samenspraak met de Topsectoren verdeeld. Nick van de Giesen sprak er ook over in zijn column in *Het Waterschap* van mei. Dat levert 'maatschappelijk relevant' en 'innovatief' onderzoek op, zo is de bedoeling. Nu zal ik de laatste zijn die het belang van maatschappelijk relevant onderzoek niet erkent, maar er schuilt een gevaar in deze wijze van financiering. Voor de door NWO en de topsectoren bedachte onderzoeksvragen dient meestal cofinanciering te worden gezocht, meestal bij dezelfde partijen die de vragen hebben geformuleerd. Wil men een succesvolle aanvraag doen, dan dienen de onderzoeksvoorstellen dus goed te passen bij de wensen van de financiers. Verplichte cofinanciering heeft als gevaar dat niet alleen de onderzoeksvragen, maar ook de richting van de antwoorden wordt bepaald door de financier. Op korte termijn lijkt dat profijtelijk, maar op lange termijn kan dat ten koste gaan van fundamenteel onderzoek of onderzoek naar vragen die buiten de maatschappelijke actualiteit vallen. Ook verdwijnt zo langzaam

maar zeker het tegengeluid. Dat is kwalijk, omdat tegengeluid aan het denken zet en vaak leidt tot verbetering, zelfs als men het niet volgt.

Er zijn alternatieve inkomstenbronnen zoals de EU en onderzoek in opdracht van derden, veelal overheidsorganisaties. Ik constateer ook een verschuiving van wetenschappelijk onderzoek naar advisering door adviesbureaus, veelal via raamcontracten. En ik constateer een inhoudelijke verschuiving van diepgravende onderzoeksprojecten naar ad hoc vragen, praktische 'tools' en korte sessies (een 'leertafel' of 'reflectiebijeenkomst') waarin hoogleraren worden uitgenodigd hun kennis te delen en te reflecteren op beleidsvoornemens. Dat zijn zinnige bijeenkomsten, maar zonder serieuze investeringen in onderzoek leiden ze op termijn tot stilstand.

Van de Giesen stelde voor bovengenoemd probleem 'organized serendipity' voor. Klinkt goed. Zelf heb ik ook goede ervaringen met extern gefinancierd onderzoek. De NWB Bank financierde een langjarig onderzoek naar de implementatie van de KRW en zonder haar bijdrage aan de vertaling van het boek *European and Dutch Water Law* had de OECD nooit z'n gedegen assessment van de Nederlandse watergovernance kunnen maken. Drinkwaterbedrijven en de STOWA waren gewaardeerde partners bij andere onderzoeksprojecten. Maar ook de STOWA kiest steeds vaker voor kleinere onderzoeksopdrachten, uitgevoerd door (dezelfde) adviesbureaus.

De Stichting Schilthuisfonds heeft onafhankelijk onderzoek en de opleiding van toekomstige waterprofessionals hoog in het vaandel. Met haar jarenlange onafhankelijke cofinanciering van drie leerstoelen zorgt zij voor een laatste restje onafhankelijk onderzoek. Onderzoek dat niet afhankelijk is van concrete projecten. En daarmee voor een stabiele basis voor het noodzakelijke beheer en onderhoud van juridische en historische expertise op het terrein van het waterbeheer. En zoals de OECD al constateerde: langdurige investeringen in beheer en onderhoud, innovatie, en onafhankelijke financiering zijn een belangrijk deel van het succes van het Nederlandse waterbeheer. Laten we dat ook voor het onderzoek ter harte nemen en als waterbeheerders en kennisinstellingen samenwerken om ook voor de lange termijn het onderzoek naar de Nederlandse watergovernance 'fit for the future' te houden.

*Marleen van Rijswijk is hoogleraar Europees en nationaal waterrecht aan de Universiteit Utrecht*